

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ

Збірник наукових праць

Випуск 20

Засновано у 2015 році

Рівне – 2024

Інноватика у вихованні. Випуск 20. 2024.

УДК 37 : 005.591.61 -66
ББК 74.200

Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. Вип.20. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт.ун-т; упоряд.: О. Б. Петренко; ред. кол.: О. Б. Петренко, К. М. Павелків, Т. С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2024. 215 с.

До збірника увійшли наукові праці з теорії і методики освіти та виховання. У наукових розвідках представлено різновекторність сучасних підходів до змісту, форм і технологій освітнього процесу, починаючи від дошкільця і завершуючи вищою школою.

Редакційна колегія

Головний редактор: **Петренко Оксана Борисівна**, доктор педагогічних наук, професор, проректор з інноваційної діяльності та міжнародного співробітництва Рівненського державного гуманітарного університету;

Заступник головного редактора: **Павелків Катерина Миколаївна**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету;

Відповідальний секретар: **Ціпан Тетяна Степанівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної ради:

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Павелків Р. В., доктор психологічних наук, професор, в. о. ректора Рівненського державного гуманітарного університету;

Федяєва В. Л., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету.

Члени редколегії:

Androszczuk Irena (Андрощук І. М.), доктор габілітований, професор, професор кафедри Педагогіки праці та андрагогіки Академії педагогіки спеціальної імені Марії Іжегожевської у Варшаві (Республіка Польща);

Безкоровайна О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики іноземних мов та методики викладання Рівненського державного гуманітарного університету;

Вихрущ А. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Тернопільського національного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського;

Дичківська І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету;

Грицай Н. Б., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри природничих наук Рівненського державного гуманітарного університету;

Кобілянський О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки Вінницького національного технічного університету;

Ковальчук О. С., доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник Національного університету харчових технологій;

Кравченко О. О., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Інноватика у вихованні. Випуск 20. 2024.

Мельничук І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін Тернопільського державного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського;

Pelekh Yurii, доктор габлітований, професор, професор педагогічного факультету Жешувського університету (Республіка Польща);

Pobirchenko Natalia (Побірченко Н. С.), доктор габлітований, професор, професор надзвичайний на факультеті суспільних та гуманітарних наук Державного вищого навчального закладу імені Вігелона в Легніці (Республіка Польща);

Пустовіт Г. П., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Савчук Б. П., доктор історичних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту ім. Б. Ступарика Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаніка;

Sieradzka-Baziur Bożena (Сєрадзька-Базюр Б.), доктор габлітований, професор, проректор з наукової роботи і освітніх програм, Академія «Ігнатіанум» у м. Кракові (Республіка Польща);

Сойчук Р. Л., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Sirojć Zdzisław (Сіроїц Здзіслав), доктор габлітований соціальних наук в галузі педагогіка, професор, професор кафедри педагогіки Інституту педагогіки і психології Вищої школи менеджменту у Варшаві (Республіка Польща);

Баліка Л. М., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Бричок С. Б., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Skubisz Jolanta (Скубіш Йоланта), кандидат соціальних наук в галузі педагогіки, ад'юнкт відділу педагогіки і психології Академії гуманітарно-економічної в м. Лодзь, член групи соціальної педагогіки в Комітеті педагогічних наук Польської академії наук у Варшаві (Республіка Польща);

Остапчук Н. О., кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та методики викладання інформатики Рівненського державного гуманітарного університету;

Петренко С. В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних технологій та моделювання Рівненського державного гуманітарного університету;

Шадюк О. І., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету.

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 21161-10961Р.

Наказом Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03.2020 р. збірник наукових праць РДГУ «Інноватика у вихованні» включений до Переліку наукових фахових видань України у категорію «Б» у галузі педагогічних наук (спеціальності – 011, 014, 015).

Фаховий збірник наукових праць РДГУ «Інноватика у вихованні» індексується міжнародною наукометричною базою даних Index Copernicus International:
<https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=48435>

Упорядники: проф. Петренко О. Б., доц. Ціпан Т. С., доц. Баліка Л. М., Бабяр А. А.
Науково-бібліографічне редагування: наукова бібліотека РДГУ.
Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол № 11 від 31 жовтня 2024 р.)

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2024

ЗМІСТ

Павелків К., Петренко О. Формування іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти у структурі професійної підготовки в умовах університету: реалії сьогодення.....	5
Безкоровайна О. Полікультурне виховання дітей різних вікових груп: теоретичні засади.....	17
Романишина Н. Інтерпретаційна модель детективу (за програмою з літератури Нової української школи).....	25
Баліка Л., Філоненко Р. Педагогічна бібліотерапія у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів.....	36
Ваколюк А., Бричок С. Інтеграція ігрових та анімаційних технологій у систему дистанційного навчання молодших школярів.....	45
Джеджер К. Підготовка майбутніх вихователів до професійного педагогічного спілкування: особливості реалізації у вищій школі.....	56
Мишкарьова С. Текстові задачі як засіб формування у здобувачів початкової освіти знань про безпечну поведінку на уроках математики.....	67
Нелін Є. Педагогічний потенціал селф-психології.....	79
Нечипорук Л. Особливості соціалізації підлітків в умовах воєнного стану в Україні.....	89
Павелків О., Бондарев О. Математична компетентність майбутнього вчителя математики: теоретичний аналіз.....	96
Ostapchuk M., Romaniuk S. Monitoring musical development of children of the third year of life, taking into account holistic thinking.....	106
Сембрат С., Троценко В., Хадико О. Організація освітньої технології формування у підлітків позитивної мотивації до занять фізичною культурою.....	120
Снітовська О. Університетська освіта в історіографії української педагогічної компаративістики: країнознавчий вектор.....	129
Стельмашук Ж., Сілкова Е. Критерії та рівні сформованості емоційно-етичної компетентності майбутнього вчителя початкової школи....	140
Ціпан Т. Педагогічний потенціал навчальної дисципліни «Превентивна освіта і виховання в початковій школі» у професійному становленні майбутніх бакалаврів початкової освіти.....	147
Чепурка О. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх бакалаврів фізичної терапії: європейський вимір.....	156
Юрчук О., Юрчук О. Соціальна реабілітація дітей старшого дошкільного віку із психофізичними порушеннями засобами фізичної культури.....	168
Янцур Л. Створення старшими дошкільниками художнього образу в образотворчій діяльності.....	180
Доробки молодих науковців	
Анненкова Н. Вплив конкурсів на розвиток кар'єри скрипаля.....	190
Лелюх С. Духовна освіта в Чеській та Німецькій спільнотах Волині у XIX – на початку XX століття.....	198

Джеджера Клавдія

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної педагогіки
і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської
Рівненського державного гуманітарного університету,

м. Рівне, Україна

ORCID: 0000-0003-1052-9584

e-mail: kladia_d@ukr.net

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ: ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Анотація. Статтю присвячено проблемі підготовки майбутніх вихователів до професійного педагогічного спілкування як необхідного інструмента діяльності в освітній галузі.

Проаналізовано сутність поняття «професійне педагогічне спілкування» і зроблено висновок про правомірність його розгляду в двох аспектах: по-перше, з позиції приналежності до сфери застосування – як різновиду професійного спілкування, що реалізується педагогами в освітньому середовищі та забезпечує взаємодію і взаємини зі здобувачами освіти з приводу їх навчання і виховання; по-друге, з погляду особистісного здобутку педагога щодо оволодіння комунікативною компетентністю.

Виокремлено складові підготовки майбутніх вихователів до професійного педагогічного спілкування: фахову, соціально-психологічну, етико-деонтологічну.

Викладено результати аналізу змісту освіти майбутніх вихователів, який засвідчив потенційну придатність освітніх програм для реалізації фахової складової з допомогою дисциплін загального і професійного циклів та водночас недостатні можливості частини цих програм щодо підготовки до професійного педагогічного спілкування.

Запропоновано удосконалити зміст освіти майбутніх вихователів шляхом введення до обов'язкових освітніх компонентів бакалаврських і магістерських програм навчальних дисциплін, які б уможливили комплексну реалізацію усіх складових комунікативної підготовки.

Ключові слова: професійне педагогічне спілкування, майбутні вихователі, підготовка до професійного педагогічного спілкування, зміст освіти, освітня програма.

Постановка проблеми. Сьогодні не викликає заперечень твердження про те, що спілкування є одним із найважливіших інструментів педагога. Спілкування на високому професійному рівні дає йому змогу не тільки успішно організувати освітній процес, але й побудувати продуктивну взаємодію й позитивні взаємини з іншими його учасниками. Для цього він повинен добре володіти не лише своїм предметом, але й дотримуватись норм і правил контактування, оперувати психолого-педагогічними засобами і механізмами, з допомогою яких стає можливим взаєморозуміння з людьми, організація діяльності здобувачів освіти, налагодження продуктивної співпраці з ними.

Здатність успішно спілкуватись становить особливу цінність для професійної діяльності вихователя закладу дошкільної освіти, який має взаємодіяти з великим колом людей (вихованцями, їхніми сім'ями, колегами, представниками громадськості) і вирішувати завдання соціалізації вихованців на початкових етапах їх життя, просвіти та співпраці з їхніми сім'ями. Виконуючи свою місію, він повинен бути прикладом для наслідування, серед іншого – в аспекті оволодіння культурою спілкування.

Важливість комунікативної підготовки підтверджується положеннями Стандартів вищої освіти України за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для першого (бакалаврського) рівня (2019) та другого (магістерського) (2020), згідно з якими вихователь має оволодіти низкою компетентностей: користуватись державною мовою, реалізувати міжособистісну взаємодію; працювати в команді й організувати співпрацю закладу дошкільної освіти з різними соціальними інституціями та категоріями фахівців, бути готовим до партнерства з батьками.

Недостатній рівень професіоналізму або непрофесійне спілкування не лише не дає змоги досягнути бажаних освітніх результатів, але й заподіює непоправну шкоду освітній справі: породжує невпевненість, впливає на зниження працездатності педагога (Слюсар, 2013); є причиною невдалих контактів та порушень педагогічної етики (Беляєва, 2017). Та найгіршим, на нашу думку, наслідком непрофесійного спілкування педагога є особистісні деформації здобувача, який наслідує свого наставника, його навчальна мотивація та негативне ставлення до оточення.

Попри неоціненну роль спілкування у педагогічній практиці вища школа приділяє цьому питанню невинувато мало уваги. Як наслідок лави педагогів щорічно поповнюються фахівцями, чимало з яких є недостатньо підготовленими до професійного спілкування, що негативно впливає на якість освітнього процесу в закладах дошкільної освіти та особистісному розвитку вихованців. Така ситуація актуалізує проблему підготовки майбутніх вихователів до професійного педагогічного спілкування

Аналіз останніх досліджень з проблеми. У наш час ця проблема все більше привертає увагу вчених, і є предметом наукових пошуків А. Богуш, О. Граб, О. Гуманкової, Л. Зданевич, А. Кирієнко, І. Луценко, І. Паласевич, О. Попович. Її розв'язанню сприяє чималий теоретичний доробок праць, присвячених висвітленню сутності феномена професійного педагогічного спілкування

(С. Гарькавець, О. Гуменюк, Н. Волкова, Л. Волченко, І. Зязюн, Л. Єфименко, І. Киричок, А. Крижанівська, В. Кучерявець, В. Сергєєва, Т. Слюсар, М. Скоромна, А. Тимофєєва, В. Титаренко, Г. Шарапова, С. Яремчук), обґрунтуванню його ціннісно-смыслових засад (М. Богданова, Т. Василишина, О. Коханова, М. Тоба), виявленню важливих комунікативних якостей педагога (О. Березюк, О. Блинова, Н. Бутенко, О. Корніяка, І. Маліцький), висвітленню шляхів підготовки до педагогічного спілкування майбутніх фахівців інших освітніх галузей (Н. Анненкова, О. Боровець, Л. Долинська, Н. Дусь, С. Зінченко, С. Калмиков, І. Когут, А. Кучер, О. Матвієнок, М. Пальчик, Т. Потапчук, Л. Савенкова, О. Фендик, Л. Філатова, Т. Чубата).

Мега статті – аналіз стану підготовки майбутніх вихователів до професійного педагогічного спілкування у вітчизняних закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. У розумінні сутності професійного педагогічного спілкування ми виділяємо два аспекти: у першому аспекті розгляд цього феномена здійснюється з позиції приналежності до сфери застосування, і це є підставою для його тлумачення як різновиду професійного спілкування, що реалізується представниками педагогічної професії в освітньому середовищі й обумовлює його цілі і зміст; у другому – з погляду досягнення педагогом належного рівня досконалості в його реалізації.

Зважаючи на те, що освітня сфера охоплює широкий спектр контактів педагога, які він реалізує з усіма суб'єктами освітнього процесу, дослідники визначають професійне педагогічне спілкування як комунікативну взаємодію з цими суб'єктами, що дає змогу забезпечити сприятливий психологічний клімат та оптимізувати спільну діяльність і взаємні стосунки (Зязюн, Крамущенко, Кривонос та ін., 2008). У цьому сенсі В. Титаренко вважає його засобом організації освітнього процесу, який реалізується шляхом взаємодії та взаємовпливу його учасників, встановлення між ними взаємозв'язків (Титаренко, 2014). У такому розумінні Н. Волкова надає педагогічному спілкуванню значення провідного компонента професійно-педагогічної комунікації, цілісного процесу, який виконує низку спеціальних функцій (контактну, інформаційну, спонукальну, координаційну, експресивну, управлінську, встановлення відносин, організації впливу) і допомагає педагогу організувати навчальну взаємодію зі своїми учнями та здійснити на них виховні впливи (Волкова, 2006).

Під цим кутом зору професійне педагогічне спілкування постає як засіб організації освітнього процесу – той різновид професійного спілкування, що реалізується педагогами в освітньому середовищі з метою встановлення та емоційного забарвлення контактів, обміну інформацією та її сприйняття і осмислення, стимуляції активності, організації впливу, узгодження дій, встановлення відносин, керування поведінкою (власної та інших людей) і забезпечує взаємодію та взаємини зі здобувачами освіти з приводу їх навчання і виховання.

Водночас учені (І. Бех, Н. Волкова, Л. Єфименко, М. Скоромна, В. Титаренко, Г. Шарапова) звертають увагу на те, що для того, аби успішно спілкуватись,

педагог повинен досягнути належного рівня комунікативного розвитку. З погляду Л. Єфименко, – це висока психологічна культура, яка «засвідчує вміння вихователя реалізовувати свої можливості у спілкуванні з іншими людьми, здатність сприймати, засвоювати, передавати зміст думок, почуттів, прагнень у процесі навчання і виховання» (Єфименко, 2022); М. Скоромна та Г. Шарапова наголошують на важливості оволодіння педагогічною технікою (серед іншого, технікою мовлення, педагогічного спілкування, зовнішнього вигляду, психотехнікою), що, на їх думку, є важливим «для якомога повнішого досягнення цілей своєї діяльності», допомагає вихователям «глибше, яскравіше, талановито проявити себе, досягти оптимальних результатів у виховній роботі» (Скоромна та Шарапова, 2023, с. 191).

Висловлені думки спонукають до розгляду професійного педагогічного спілкування з позиції якості його реалізації на належному (професійному) рівні, що передбачає здобуття педагогом високого рівня майстерності відповідно до гуманістичних засад педагогічної діяльності.

Надаючи важливого значення якості як найвищої оцінки будь-якого явища, ми вважаємо, що професійне педагогічне спілкування в такому сенсі – це такий його рівень, на якому педагог досягає оптимуму, еквівалентного високому ступеню гуманістичної культури, заснованої на відкритості, діалогічності, демократичності взаємин з учасниками освітнього процесу, спрямованості на його суб'єкт-суб'єкту реалізацію в позитивній психологічній атмосфері міжрольових та міжособистісних контактів і співробітництва.

Очевидно, що забезпечення такого результату вимагає від педагога особистісного і професійного вдосконалення, достатнього для того, щоб оволодіти предметом спілкування (бути обізнаним з предметом викладання й ерудованим у багатьохгалузях знань) та бути спроможним до його педагогічно доцільної реалізації в оптимальних організаційно-методичних параметрах (застосовувати продуктивні форми, засоби, методи та прийоми навчання і виховання); спілкуватись у належних етико-моральних межах (дотримуватись принципів, норм, правил педагогічної етики й етикетних приписів) та з використанням ефективних соціально-психологічних засобів комунікації, кооперативної взаємодії й розуміння своїх підопічних.

Отже структура підготовки майбутніх вихователів до професійного педагогічного спілкування має охоплювати низку складових, до яких належать: а) фахова складова, що уможливиле спілкування в освітньому середовищі через оволодіння предметом і методиками навчання та виховання дітей дошкільного віку, а також методикою роботи з батьками; б) етико-деонтологічна складова, яка дає змогу будувати спілкування з урахуванням загальнолюдських, державних та освітніх морально-правових регулятивів; в) соціально-психологічна складова, змістом якої є здатність майбутнього педагога успішно використовувати засоби, механізми і форми спілкування, адаптуючи їх до умов та вимог освітнього середовища.

Очевидно, що реалізація цих складових може бути забезпечена шляхом опанування низки навчальних дисциплін у змісті їхньої професійної підготовки.

З метою з'ясування стану змістового відображення порушеної проблеми нами було проведено аналіз доступних для ознайомлення освітніх програм першого (бакалаврського – 40 програм) і другого (магістерського – 25 програм) рівнів, розроблених у цьому році в 40 вітчизняних закладах вищої освіти державної і приватної форм власності. Ми приділяли увагу складу обов'язкових освітніх компонентів, оскільки перелік обраних здобувачами вибіркового навчальних дисциплін може йне охоплюватитих, що стосуються педагогічного спілкування.

У результаті було з'ясовано, що зміст освітніх програм лише частково забезпечує потребу в підготовці майбутніх вихователів до професійного педагогічного спілкування. Серед переглянутих документів було виявлено лише декілька, які містять усі необхідні освітні компоненти, призначені для повноцінної комунікативної підготовки. Найбільше уваги цьому питанню приділяють в Донбаському державному педагогічному університеті та в Міжнародному економіко-гуманітарному університеті імені академіка Степана Дем'ячука. Зокрема, програми першого зі згаданих закладів передбачають вивчення низки навчальних дисциплін на обох рівнях освіти, які безпосередньо або значною мірою розкривають комунікативні аспекти діяльності педагога: на бакалаврському рівні пропонується опрацювання курсів з професійної етики та естетики, основ педагогічної майстерності вихователя, художньо-мовленнєвої діяльності в закладах дошкільної освіти, вступу до спеціальності; на магістерському рівні заплановано практикум комунікаційної культури фахівців дошкільної освіти. Цікавий і актуальний перелік дисциплін пропонує другий освітній заклад – для підготовки бакалаврів дошкільної освіти передбачено ознайомлення з дисциплінами, які можуть сприяти підвищенню культури професійного спілкування («Інформаційна культура та просвітницька діяльність вихователя закладу дошкільної освіти»), зокрема в аспектах його здійснення в онлайн-просторі («КТ та електронні освітні ресурси в професійній діяльності вихователя закладу дошкільної освіти») та моральної регуляції («Педагогічна етика вихователя закладу дошкільної освіти та протидія булінгу»).

Перспективним для вирішення порушеної проблеми можуть бути курси «Професійно-педагогічне спілкування з тренінгом», а також «Вступ до спеціальності «Дошкільна освіта» з деонтологією», включені до бакалаврської освітньої програми Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». Особливе значення для комунікативної підготовки має перший зі згаданих курсів. З його допомогою бачиться можливим сформувані знання студентів про професійне педагогічне спілкування, сприяти оволодінню важливими комунікативними вміннями.

Зауважимо, що викладання «Вступу до спеціальності» практикують 57,5% закладів вищої освіти, а ще 27,5% закладів вносять до змісту своїх програм курси педагогічної майстерності. Обидві навчальні дисципліни передбачають вивчення питань, які нерідко торкаються норм і технік спілкування педагога,

характеризують його комунікативні здібності. Вивчення цієї дисципліни дає змогу осягнути значення спілкування в педагогічній професії, осягнути основні правила комунікативної поведінки педагога. Ще продуктивнішим у досліджуваному аспекті є ознайомлення з питаннями педагогічної майстерності, які традиційно охоплюють такі аспекти спілкування педагога, як: техніка мовлення (вимови, звучання, динаміки, інтонаційної виразності тощо); способи взаємодії (налагодження контактів, розв'язання педагогічних ситуацій, здійснення впливів); шляхи побудови сприятливих взаємин та надання вихованцям позитивного прикладу комунікативної поведінки.

Окремі аспекти цієї проблеми можна вирішити з допомогою таких освітніх компанентів, як «Основи академічного письма» (Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Криворізький державний педагогічний університет), «Вступ до спеціальності та професійна етика» (Міжнародний гуманітарно-педагогічний інститут «Бейт-Хана»), «Педагогіка партнерства» (Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка), «Іміджелогія» (Український державний університет імені Михайла Драгоманова).

Під час здобуття бакалаврського рівня цьому може сприяти вивчення української та іноземної мов, що забезпечують удосконалення здатностей усного та письмового спілкування, сприяють формуванню мовної системи і мовленнєвої діяльності студентів, а також психолого-педагогічні дисциплін (загальної педагогіки і психології, дитячої психології та педагогіки раннього і дошкільного дитинства, методик дошкільної освіти тощо), що уможливають засвоєння комплексу психологічних, педагогічних і методичних знань, які безпосередньо або опосередковано торкаються загальних питань спілкування педагога (надають йому гуманістичної спрямованості, орієнтують на вивчення індивідуальних особливостей вихованців, допомагають обрати оптимальні способи взаємодії через опанування педагогічними методами і прийомами навчання та виховання).

У багатьох програмах бакалаврського рівня наявні освітні компоненти, які можуть забезпечити розвиток культури мовлення студентів: «Дитяча література», «Дитяча література з основами культури мовлення», «Культура мовлення і виразне читання», «Дошкільна лінгводидактика», «Дошкільна лінгводидактика, культура мовлення та виразне читання» тощо (наявні у 57,5% програм). Варто погодитись з І. Паласевич, яка підкреслює значення цих компонентів для поглиблення професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх вихователів, зокрема мовної майстерності, чуття слова і стилю мовлення, його правильності і варіативності, володіння засобами виразності (Паласевич, 2016).

Немаловажними для вдосконалення здатності до комунікації майбутніх вихователів в онлайн-просторі є запропоновані у 32,5% освітніх програмах навчальні дисципліни, які розкривають можливості застосування інформаційно-цифрових технологій («Інформаційні технології в освіті»; «Інформаційно-комунікаційні та цифрові технології»; «Інформаційні цифрові технології»; «Цифровий інструментарій у професійній діяльності»). Їх застосування допоможе

третині майбутніх бакалаврів дошкільної освіти краще за інших підготуватись до спілкування в умовах інформатизації освіти: опанувати технічні пристрої і знакові системи, технічні засоби комунікації; вдосконалити технологічні навички опрацювання та обміну інформацією, роботи з інформаційними потоками.

У контексті забезпечення комунікативної підготовки майбутніх вихователів привертає увагу магістерська програма Університету Григорія Сковороди в Переяславі, до змісту якої включено освітній компонент «Професійно-мовленнєва комунікація в системі дошкільної освіти»; Донбаського державного педагогічного університету, в якому заплановано проведення «Практикуму з комунікаційної культури фахівця дошкільної освіти»; Херсонського державного університету, в якому передбачається опанування технології організації взаємодії учасників освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. Певні можливості у вирішенні її завдань на цьому освітньому рівні забезпечують й такі освітні компоненти, як «Психологія взаємодії» (Волинський національний університет імені Лесі Українки), «Професійна етика та професійна компетентність» (Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II), «Гнучкі навички («Softskills») для педагогів дошкільної освіти» (Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка), «Інформаційно-комунікаційні технології в дошкільній освіті» (Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського), «Комп'ютерно-інформаційні технології в галузі дошкільної освіти» (Рівненський державний гуманітарний університет), «Культура фахового мовлення» (Харківська гуманітарно-педагогічна академія), а також навчальні дисципліни, предметом яких є імідж педагога (Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка) і соціальне партнерство (пропонують 25% закладів).

Отже, є підстави стверджувати, що всі проаналізовані освітні програми укомплектовані такими компонентами загального і професійного циклів, які дають змогу реалізувати фахову складову підготовки до професійного педагогічного спілкування, тобто оволодіти предметом, необхідними для виконання професійної діяльності. Водночас їх можливості для формування інших його складових є недостатнім. Лише трохи більше половини програм передбачають можливість ознайомлення із соціально-психологічними засадами педагогічного спілкування. Переважна більшість цих документів не містить обов'язкових освітніх компонентів, які дали б змогу виробити чіткі орієнтації щодо нормативних параметрів педагогічного спілкування, спрямувати здобувачів на безумовне дотримання широкого кола законів, правил і приписів. Наслідком охарактеризованої ситуації є невисокий рівень культури спілкування майбутніх вихователів загалом та культури професійного педагогічного спілкування зокрема, що проявляється в обмеженості знань про цей феномен та його регулятиви, у недостатній сформованості комунікативності й комунікабельності, недотриманні відповідних норм у комунікативній поведінці.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Проведене дослідження доводить недосконалість підготовки майбутніх вихователів до професійного педагогічного спілкування, що суттєво позначається на якості їхньої готовності до педагогічної діяльності. На наш погляд, вирішенню проблеми може сприяти введення до числа обов'язкових освітніх компонентів бакалаврських і магістерських програм навчальних дисциплін, які б забезпечили розуміння студентами сутності цього феномена, сприяли оволодінню соціально-психологічними засобами і механізмами педагогічної комунікації, допомогли засвоєнню засад етико-правової регуляції, що б уможливило комплексне опанування усіма його складовими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.11.2019 р. за № 1456. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/012-Doshk.osvita-bakalavr.28.07.pdf> (дата звернення: 27.09.2024).

Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для першого (магістерського) рівня вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 29.04.2020 р., № 572. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/05/2020-zatverd-standart-012-m.pdf> (дата звернення: 27.09.2024).

Слюсар, Т. (2013). Культура професійного педагогічного спілкування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогічна, соціальна робота.* 27, сс. 181–183.

Беляєва, О. (2017). Педагогічне спілкування викладача вищої школи: стилі та моделі. *Збірник статей II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи».* 8-9 червня 2017 року. Полтава, сс. 15–21. URL: <https://repository.pdmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5a9def77-0947-4590-b0b6-40480ef3fa6b/content> (дата звернення: 22.09.2024).

Зязюн І., Крамущенко Л., Кривонос І., Мирошник О., Семиченко В., Тарасевич Н. М. (2008). *Педагогічна майстерність : підручник*; Зязюн І. А. ред. Київ: Вища школа. 376 с.

Титаренко, В. (2014). Професійно-педагогічне спілкування – провідна умова формування партнерської взаємодії викладача та студента у вищому навчальному закладі. *Наукові записки кафедри педагогіки.* 34, сс. 222–228. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzkr_2014_34_30 (дата звернення: 22.09.2024).

Волкова, Н. (2006). *Професійно-педагогічна комунікація: навчальний посібник.* Київ: Академія, 256 с.

Сфименко, Л. (2022). Теоретичні аспекти організації педагогічного спілкування майбутнього фахівця дошкільної освіти. *International Science Journal of Education & Linguistics*. № 1(3), сс. 131–140. URL: <https://isg-journal.com/isjel/article/view/45> (дата звернення: 23.10.2024).

Скоромна, М., Шарапова, Г. (2023). Професійно-педагогічне спілкування як основа професійної діяльності майбутнього вчителя початкових класів. *Людознавчі студії: Педагогіка*. 16 (48), сс. 189–193.

Паласевич, І. (2016). Зміст підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до комунікативно-мовленнєвої діяльності. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2016. LXXIV. Том 3, сс. 85–96.

REFERENCES

Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 012 «Doshkilna osvita» dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity (2019) [On Approval of the Higher Education Standard in the specialty 012 «Preschool Education» for the First (Bachelor's) Level of Higher Education]: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 21.11.2019 r. No 1456. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/012-Doshk.osvita-bakalavr.28.07.pdf> (data zvernennia: 27.09.2024).

Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 012 «Doshkilna osvita» dlia pershoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity (2019). [On Approval of the Higher Education Standard in the Specialty 012 «Preschool Education» for the First (Master's) Level of Higher Education]. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 29.04.2020 r., No 572. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/05/2020-zatverd-standart-012-m.pdf> (data zvernennia: 27.09.2024).

Slusar, T. (2013). Kultura profesiinoho pedahohichnoho spilkuвання [Culture of Professional Pedagogical Communication]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pedahohichna, sotsialna robota*. 27, ss. 181–183.

Bieliaieva, O. (2017). *Pedahohichne spilkuвання vykladacha vyshchoi shkoly: styli ta modeli* [Pedagogical Communication of a Higher School Teacher: Styles and Models]. Zbirnyk statei II Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu «Aktualni pytannia lnhvistyky, profesiinoi lnhvodydakyky, psykholohii i pedahohiky vyshchoi shkoly». 8-9 chervnia 2017 roku. Poltava, ss. 15–21. URL: <https://repository.pdmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5a9def77-0947-4590-b0b6-40480ef3fa6b/content> (data zvernennia: 22.09.2024).

Ziazium I., Kramushchenko L., Kryvonos I., Myroshnyk O., Semychenko V., Tarasevych N. M. (2008). *Pedahohichna maisternist* [Pedagogical Skills]: pidruchnyk; Ziazium I. A. red. Kyiv: Vyshcha shkola. 376 s.

Tytarenko, V. (2014). Profesiino-pedahohichne spilkuвання – providna umova formuvannia partnerskoi vzaiemodii vykladacha ta studenta u vyshchomu navchalnomu zakladi [Professional and Pedagogical Communication is the Leading Condition for the

Formation of Partnership Between a Teacher and a Student at Universities]. *Naukovi zapysky kafedry pedahohiky*. 34, ss. 222–228. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzhp_2014_34_30 (data zvernennia 22.09.2024).

Volkova, N. (2006). *Profesiino-pedahohichna komunikatsiia* [Professional and Pedagogical Communication]: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Akademiia, 256 s.

Yefymenko, L. (2022). Teoretychni aspekty orhanizatsii pedahohichnoho spilkuvannia maibutnoho fakhivtsia doshkilnoi osvity [Theoretical Aspects of Organizing Pedagogical Communication of a Future Preschool Education Specialist]. *International Science Journal of Education & Linguistics. № 1(3)*, ss. 131–140. URL: <https://isg-journal.com/isjel/article/view/45> (data zvernennia: 23.10.2024).

Skoromna, M., Sharapova, H. (2023). Profesiino-pedahohichne spilkuvannia yak osnova profesiinnoi diialnosti maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv [Professional and Pedagogical Communication as the Basis of the Professional Activity of a Future Primary School Teacher]. *Liudynoznavchi studii: Pedahohika*. 16 (48), ss. 189–193.

Palasevych, I. (2016). Zmist pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoi osvity do komunikatyvno-movlennievoi diialnosti [The Content of Training Future Preschool Education Specialists for Communicative and Speech Activities]. *Zbirnyk naukovykh prats «Pedahohichni nauky»*. 2016. LXXIV. Tom 3, ss. 85–96.

**TRAINING OF FUTURE EDUCATORS
FOR PROFESSIONAL PEDAGOGICAL COMMUNICATION:
FEATURES OF IMPLEMENTATION IN THE HIGHER SCHOOL**

Klavdia Dzhezhera

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Prof. T. I. Ponimanska Department
of Preschool Pedagogy and Psychology and Special Education,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine

ORCID: 0000-0003-1052-9584

e-mail: klavdia_d@ukr.net

Abstract. The paper is devoted to the problem of preparing future educator for professional pedagogical communication as a necessary of activity in the educational field.

In the paper it is analyzed the essence of the concept of «professional pedagogical communication» and concluded that it is legitimate to consider it in two aspects: first, from the point of view of belonging to the field of application - as a type of professional communication implemented by teachers in the educational environment, performing a number of special functions (contact, informational, motivational, coordinating, expressive, managerial, establishing relationships, organizing influence (according to N.Volkova)) and ensures interaction and relationships with students regarding their education and upbringing; secondly, in

terms of the personal achievement of the teacher in terms of the level of perfection of its implementation, at which it reaches the optimum equivalent to a high degree of humanistic communication culture.

The components of training future educators for professional pedagogical communication are distinguished: professional, which makes it possible to communicate in the educational environment through mastering the subject of pedagogical activity; socio-psychological, the content of which is the ability of the future teacher to successfully use the means, mechanisms and forms of communication in the educational environment; ethical and deontological, which allows to build communication taking into account moral and legal regulations.

The results of the analysis of the content of education of future educators are presented, which showed the potential suitability of educational programs for the implementation of the professional component through the disciplines of general and professional cycles and, at the same time, the insufficient opportunities of almost half of the programs to familiarize themselves with the socio-psychological principles and normative parameters of pedagogical communication. The consequence of this situation is a low level of culture of professional pedagogical communication of future teachers.

It is proposed to improve the content of education of future educators by introducing disciplines into the compulsory educational components of bachelor's and master's programs that would ensure the mastery of socio-psychological, ethical and deontological principles of professional pedagogical communication, which would make it possible to comprehensively implement all components of communication training.

Keywords: professional pedagogical communication, future teachers, preparation for professional pedagogical communication, content of education, educational program.

Стаття надійшла до редакції 06.10.2024 р.